

Міністерство освіти і науки України
Коростенська загальноосвітня школа І – ІІІ ст. № 10
Житомирська область

Кафедра початкових класів
Посібник для вчителя

Сучасні підходи до типології та структури уроку

Зміст

I. Математика	3
1.1. Урок вивчення нового матеріалу.	3
1.2. Урок закріплення знань, умінь, навичок.	3
1.3. Урок повторення і систематизації знань учнів.	3
1.4. Урок контролю або обліку знань, умінь, навичок.	3
1.4.1.Методика проведення контрольної роботи з математики	4
1.4.2.Аналіз контрольної роботи	4
1.5. Комбінований урок	4
II. Українська мова	5
2.1 Урок засвоєння нових знань.	5
2.2Урок осмислення знань, формування на їх основі необхідних умінь та навичок.	5
2.3Урок перевірки знань, умінь та навичок	6
2.4.Аналіз результатів письмової роботи.	6
2.5 .Урок спеціального повторення	7
2.6.Урок письма(добукварний період)	7
2.7.Методика роботи над усним переказом	8.
2.8.Урок розвитку зв'язного мовлення.	11
2.9.методика роботи над письмовим переказом	12.
2.10.Уроки читання	14
2.12.Урок навчання грамоти у букварний період	15
2.13.урок ознайомлення з новою буквою в курсі навчання грамоти.	17
2.14. Занятті з дитячою книжкою.(позакласне читання)	19
III. Я і Україна.	19
3.1.Комбінований урок та види робіт на кожному етапі уроку.	19
3.2.Урок засвоєння нових знань.	20
3.3Урок узагальнення і систематизації знань.	20
3.4.Контрольна робота з природознавства.	20
IV. Нестандартні уроки	21
4.2.Інтерактивний крок.	21
4.3 Бінарний урок.	24
4.4.Віршований урок	24
4.5 Інтегрований урок.	25
4.6.Урок- дискусія.	25
4.7.Урок- змагання.	26
4.8 Урок-екскурсія	28

Математика

Класична педагогіка, залежно від основної дидактичної мети навчальної роботи, якій підпорядковуються усі інші завдання уроку встановила такі типи уроків:

1. Урок вивчення нового матеріалу.
2. Урок закріплення знань, умінь, навичок.
3. Урок повторення і систематизації знань учнів
4. Урок контролю або обліку знань, умінь, навичок.
5. Комбінований урок, якщо урок має не одну дидактичну мету, а кілька.

Урок вивчення нового матеріалу

- I. Перевірка домашнього завдання;
- II. Повторення матеріалу потрібного для свідомого засвоєння нових математичних знань;
- III. Вивчення нового матеріалу;
- IV. Попереднє закріплення нового матеріалу;
- V. Завдання додому;

Урок закріплення знань, умінь, навичок.

- I. Перевірка домашнього завдання;
- II. Відтворення учнями знань, умінь і навичок, які потрібні для виконання завдань;
- III. Самостійне виконання учнями різних вправ
- IV. Перевірка виконання роботи.
- V. Підведення підсумків;
- VI. Завдання додому.

Урок контролю, або обліку знань.

Методика проведення контрольної роботи з математики

1. Організація учнів до роботи. (1 хв.)
2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення мети уроку і форми контролю. (1- 2 хв.)
3. Підготовча робота. (3 – 5хв.)
4. Самостійне виконання роботи учнями. Самоперевірка. . (30 хв.)
5. Організований збір робіт. (1 хв.)
6. Відповіді вчителя на запитання, які виникли в учнів під час виконання роботи. (5 хв.)

Аналіз результатів контрольної роботи з математики

- I. Організація учнів до роботи. (1 хв.)
- II. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення мети уроку і форми контролю. (1- 2 хв.)
- III. Аналіз контрольної роботи:
- IV. Робота над індивідуальними помилками:
- V. Домашнє завдання. (3–5 хв.)
- VI. Підсумок уроку. (3-4 хв.)

Комбіновані уроки

- I. Опитування учнів вивченого на попередньому уроці;
- II. Усні обчислення;
- III. Підготовка до вивчення нового матеріалу і повідомлення теми уроку;
- IV. Опрацювання нового матеріалу;
- V. Первинне закріплення;
- VI. Закріплення і повторення;
- VII. Домашнє завдання;

VIII. Підсумок уроку.

Структура уроків української мови

Структура уроку засвоєння нових знань.

- I. Організація учнів до роботи.
- II. Актуалізація опорних знань учнів - повторення раніше вивченого матеріалу, який органічно зв'язується з новим матеріалом, служить основою для засвоєння нових знань (3-5 хв.).
- III. Мотивація навчальної діяльності учнів і повідомлення теми, визначення завдань уроку (2 хв.)
- IV. Сприйняття і усвідомлення учнями нового навчального матеріалу (12-15 хв.)
- V. Осмислення нових знань в процесі практичної діяльності (15-20 хв.):
- VI. Домашнє завдання (3-5 хв.):
- VII Підсумки уроку (3-5 хв.).

Структура уроку осмислення знань, формування на їх основі необхідних умінь і навичок.

- I. Організація учнів до роботи (1 хв.).
- II. Словникова робота.
- III. Перевірка домашнього завдання (5-10 хв.).
- IV. Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення теми і завдань уроку (1 хв.).
- V. Тренувальні вправи на осмислення знань, придбання умінь, навичок по певній системі з поступовим ускладненням форм роботи, зростанням самостійності і творчої активності учнів. В процесі

виконання вправ повторюються необхідні теоретичні відомості, правила (20-25 хв.).

VI. Творча робота з розвитку зв'язного мовлення (7-12 хв.).

VII. Підсумки уроку (2-3 хв.).

IX. Домашнє завдання (3-5 хв.).

Структура уроку перевірки знань, умінь і навичок учнів

Варіант I (контрольна робота)

I. Організація учнів до роботи (1 хв.).

II. Мотивація навчальної діяльності дітей, повідомлення мети уроку, форми контролю.

III. Визначення вимог до учнів, до способу виконання роботи (2 – 3 хв)

IV. Самостійне виконання учнів контрольної роботи (20-35 хв).

V. Здача робіт для перевірки (1-2 хв).

VI. Відповіді на питання, що виникли в учнів під час виконання роботи (3-5 хв).

VII. Визначення завдання, пов'язаного з майбутнім аналізом результатів контрольної роботи (5 хв).

Варіант II. (контрольний диктант)

I. Організація учнів до роботи (1 хв.).

II. Мотивація навчальної діяльності дітей, повідомлення мети уроку.

III. Підготовча робота:

IV. Контрольний диктант (25-30 хв).

V. Організований збір зошитів з диктантами на перевірку.

VI. Відповіді на питання, які виникли в учнів під час написання контрольного диктанту (5-10 хв).

VII. Перевірка домашнього завдання (7-10 хв).

VIII. Домашнє завдання . (3-5 хв).

Структура уроку аналізу результатів письмових робіт.

I. Перевірка домашнього завдання (7-10 хв).

II. Мотивація навчальної діяльності учнів і повідомлення мети, завдань уроку (1-2 хв).

III. Загальна характеристика результатів перевірки знань, навичок, які показали учні при виконанні контрольної роботи, диктанту (3-5 хв).

IV. Робота над типовими помилками (25-30 хв).

V. Домашнє завдання (3-5 хв).

VI. Робота над індивідуальними помилками (5-7 хв).

Структура уроку спеціального повторення.

I. Перевірка домашнього завдання (1-8 хв).

II Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення мети, завдань уроку (1 -2 хв)

III. Повторення теоретичних відомостей, усний аналіз прикладів, що ілюструють теоретичні положення (5-8 хв).

IV. Тренувальні вправи і різні види практичних робіт з метою відтворення раніше вивченого, виявлення умінь використовувати знання, повторення правил в процесі письма (20-25 хв).

V. Творчі вправи -робота над зв'язаним мовленням (10-12 хв).

VI. Домашнє завдання творчого характеру (3-5 хв).

VI. Підсумок уроку. (2-5 хв)

Орієнтовна структура уроку письма (добукварний період)

I. Організація класу. Повторення правил сидіння за партою, користування навчальним приладдям.

II. Повторення раніше вивченого.

1. Перевірка сформованості графічних навичок:

- Які лінії ви навчилися писати? (Викликані учні пишуть на дошці, решта – в зошитах або спеціальних блокнотах).

Які елементи букв ви вже вмієте писати? (Письмо на дошці та в зошитах).

2. Оцінювання старанності учнів (словесне або за допомогою спеціальних атрибутів).

3. Зв'язок із уроками читання: звуко - складовий аналіз слів (слова виділяються з речень, загадок тощо).

4. Розвиток мовлення та логічного мислення школярів (розгляд предметних малюнків, бесіда за ними, виконання словниково-логічних вправ тощо).

III. Заштриховування малюнка в зошиті з друкованою основою.

IV Написання нового елемента.

1. Повідомлення теми та мети.
2. Показ елемента на демонстраційній картці.
3. Показ послідовності написання елемента вчителем на дошці (з детальним поясненням).
4. Підготовчі вправи: "письмо в повітрі"; письмо вологим пензликом на дошці; обведення контурів елемента "сухим пером" чи зворотнім кінцем ручки; письмо через кальку; письмо за трафаретом. (Як правило, виконується 2-3 підготовчі вправи).
5. Самостійна робота в зошитах (1 рядок). Допомога відстаючим.

V. Закріплення навичок.

1. Написання 2 рядка елементів (пів рядка - під тактування вчителя, пів рядка - самостійно).
2. Написання елемента в з'єднанні.
3. Розвиток мовлення: робота над віршиком, потішкою, лічилкою тощо.
4. Конструювання та моделювання мовних одиниць.
5. Гра, спрямована на розвиток творчої уяви та графічних умінь школярів: "Поправляйка".

VI. Підсумок уроку:

- Який новий елемент ви навчилися писати? У якому рядку він пишеться?

Які вправи вам сподобалося виконувати на уроці? (Учитель називає найбільш старанних учнів, демонструє їх роботи).

Примітка: 1. Протягом уроку проводиться 1 тривала та кілька короткочасних фізкультхвилинок. 2. Запропонована структура є відносно довільною. Обов'язкові види вправ: письмо на дошці та в зошитах, словниково-логічні вправи, моделювання та конструювання мовних одиниць.

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД УСНИМ ПЕРЕКАЗОМ

I. Вступна бесіда вчителя (постановка мети уроку).

Головне в цій бесіді — викликати інтерес до роботи і бажання працювати над метою уроку, чітко окреслити завдання, які ставляться перед учнями. Грамотний початок — половина успіху. Учителю повинен обов'язково зацікавити учнів не тільки тим, що через де який час вони зможуть грамотно й красиво висловлювати свої думки, а й тим, скажімо, що найкращий переказ:

- обов'язково прочитають у класі;
- розмістять у класному журналі «Наша творчість»;
- прочитають на батьківських зборах;
- покажуть як зразок малюкам, учням із паралельного класу та ін.

II. Читання і слухання тексту.

Програма рекомендує використовувати для переказів різні типи текстів: спочатку розповіді, пізніше - з елементами опису і міркування. У 3 -4 класах можливі тексти як художнього, так і наукового стилю.

Авторський текст, як правило, читає вчитель, хоча деякі педагоги заздалегідь готують до читання учня. Крім цього, на перших порах навчання можна роздати учням надрукований текст. Це дає змогу не тільки чути його, а й бачити, що важливо для подальшого мовного аналізу. Після розбору тексти повертаються вчителю.

Із метою активізації діяльності учнів учитель перед читанням попереджає, що поставить запитання за змістом тексту і подивиться, хто з учнів дасть кращі відповіді (варіанти):

- хлопчики або дівчатка;
- перший, другий чи третій ряд;
- перший чи другий варіант;
- особиста першість.

III. Визначення теми і основної думки тексту.

(Про що йдеться і що головне хотів нам сказати автор).

Щоб учень свідомо і змістовно переказав текст, учителю треба весь час підтримувати думку про те, що головне хотів сказати автор. Від цього залежатиме, які мовні засоби, яку інтонацію треба буде використати, щоб передати зміст тексту відповідно до задуму автора.

IV. Бесіда або змістовий аналіз тексту (передбачає відповіді учнів на запитання вчителя).

Її мета – осмислити зміст і структуру тексту. Робота над текстом буде корисною і цікавою, якщо запитання вчителя вимагатимуть від учнів роздумів, зіставлень, висновків, узагальнень і доказів. Бесіда повинна мати проблемний характер і запитання краще ставити так: чому?, навіщо?, з якою метою?

V. Мовний аналіз. (Робота над словником, образотворчими засобами, над реченням)

Цей етап роботи над переказом дуже важливий. Його мета — зосередити увагу школярів на лексичних засобах, на мотивованому їх використанні в тексті, на необхідності співвідносити вибір лексичних засобів з художнім задумом висловлювання, мовленнєвої ситуації.

Головний недолік під час мовного аналізу — відсутність роботи над збагаченням словникового за пасу учнів. На практиці, як правило, вона зводиться до пояснення незнайомих слів. Але ж діти не можуть зразу назвати всі незрозумілі слова, осмислити відтінки їх значення у мовленні.

Оскільки передача смислового змісту тексту передбачає порівняно довільне мовне оформлення, необхідно збагачувати словниковий запас учнів не тільки тими словами, які відібрані з лексики тексту для переказу, а й іншими, що входять в дану тематичну групу. Засвоєння їх дасть можливість учням вільно користуватися лексикою під час мовного оформлення тексту.

VI. Структурний аналіз, складання плану.

Структурний аналіз передбачає виділення зачину, основної частини, кінцівки тексту, встановлення засобів зв'язку між цими частинами. Якщо є абзаци, учні їх називають, визначають тему кожного з них. На основі мікротем складається план переказу (у 3 та 4 класі: в 3 кл та I півріччі 4 кл. - за колективно складеним планом; в II півріччі 4 класу – план складається самостійно)

VII. Усний переказ тексту за поданим планом

Цю частину уроку вчитель планує залежно від того, як діти мають переказати текст: детально, стисло, вибірково, творчо. Чи читати ще раз текст перед переказом, вирішує вчитель, орієнтуючись на лінгвістичну і загальну підготовку учнів.

Для того, щоб процес складання переказу не перетворився на одноманітне і нудне заняття і щоб ним охопити якомога більше учнів,

необхідно в деталях продумати і форми роботи. Серед таких можуть бути:

- переказ тексту одним учнем з наступним колективним обговоренням: як можна краще сказати? Після цього інший учень, враховуючи виявлені недоліки, ще раз переказує текст;
- колективний переказ "ланцюжком" з наступним порівняльним аналізом: хто найкраще переказував (а не найгірше!) і чому?;
- підготовка переказу в парах (один говорить, другий слухає). По закінченні 1—2 учні із тих, хто слухав, переказують складений текст всьому класу;
- обговорення в групах деталей складання переказу, розповідь його одним із групи всьому колективу.

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА УРОКУ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

I. Вступна бесіда. Актуалізація чуттєвого досвіду дітей

1. Створення емоційного настрою:

- читання віршів;
- слухання музичних творів.

2. Фрагмент малювання.

3. Робота за картиною або дитячими малюнками.

Види робіт: бесіда з опорою на знання учнів; робота з малюнком; робота з ілюстрацією в підручнику; слухання грамзапису; читання уривків з художніх творів учителем (учнями) з подальшим аналізом; обмін враженнями від побаченого на екскурсії тощо.

II. Повідомлення (або уточнення) теми і мети уроку.

Обговорення їх з учнями.

III. Колективна підготовча робота. (Мовна підготовка тексту)

1. Запис «кольорових» слів.
2. Добір іменників до тематичного слова.
3. Добір прикметників та дієслів до іменників.
4. Утворення словосполучень та складання речень.
5. Добір речень із запропонованих.
6. Складання і запис плану.

IV. Складання усної зв'язної розповіді учнями

V. Самостійна робота

Написання тексту твору (переказу). Надання індивідуальної допомоги у записі тексту окремим учням.

VI. Перевірка самостійної роботи, удосконалення тексту

1. Самоперевірка
2. Читання зразка твору вчителем і співставлення його з творами учнів.
3. Читання творів учнями.
4. Корекція і доопрацювання творів.
5. Добір слів у риму до вірша.

VII. Підсумок уроку

1. Відповіді на запитання.
2. Читання творів або фрагментів з них.

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ПИСЬМОВИМ ПЕРЕКАЗОМ

I. Вступна бесіда вчителя (постановка мети уроку).

Головне в цій бесіді — викликати інтерес до роботи і бажання працювати над метою уроку, чітко окреслити завдання, які ставляться перед учнями. Грамотний початок — половина успіху. Учителю повинен обов'язково зацікавити учнів не тільки тим, що через деякий час вони зможуть грамотно й красиво висловлювати свої думки, а й тим, скажімо, що найкращий переказ:

- обов'язково прочитають у класі;
- розмістять у класному журналі «Наша творчість»;
- прочитають на батьківських зборах;
- покажуть як зразок малюкам, учням із паралельного класу та ін.

II. Читання і слухання тексту.

Програма рекомендує використовувати для переказів різні типи текстів: спочатку розповіді, пізніше - з елементами опису і міркування. У 3 -4 класах можливі тексти як художнього, так і наукового стилю.

Авторський текст, як правило, читає вчитель, хоча деякі педагоги заздалегідь готують до читання учня. Крім цього, на перших порах навчання можна роздати учням надрукований текст. Це дає змогу не

тільки чути його, а й бачити, що важливо для подальшого мовного аналізу. Після розбору тексти повертаються вчителю.

Із метою активізації діяльності учнів учитель перед читанням попереджає, що поставить запитання за змістом тексту і подивиться, хто з учнів дасть кращі відповіді (варіанти):

- хлопчики або дівчатка;
- перший, другий чи третій ряд;
- перший чи другий варіант;
- особиста першість.

III. Визначення теми і основної думки тексту. (Про що йдеться і що головне хотів нам сказати автор).

Щоб учень свідомо і змістовно переказав текст, учителю треба весь час підтримувати думку про те, що головне хотів сказати автор. Від цього залежатиме, які мовні засоби, яку інтонацію треба буде використати, щоб передати зміст тексту відповідно до задуму автора.

IV. Бесіда або змістовий аналіз тексту (передбачає відповіді учнів на запитання вчителя).

Її мета – осмислити зміст і структуру тексту. Робота над текстом буде корисною і цікавою, якщо запитання вчителя вимагатимуть від учнів роздумів, зіставлень, висновків, узагальнень і доказів. Бесіда повинна мати проблемний характер і запитання краще ставити так: чому?, навіщо?, з якою метою?

V. Мовний аналіз. (Робота над словником, образотворчими засобами, над реченням)

Цей етап роботи над переказом дуже важливий. Його мета — зосередити увагу школярів на лексичних засобах, на мотивованому їх використанні в тексті, на необхідності співвідносити вибір лексичних засобів з художнім задумом висловлювання, мовленнєвої ситуації.

Головний недолік під час мовного аналізу — відсутність роботи над збагаченням словникового запасу учнів. На практиці, як правило, вона зводиться до пояснення незнайомих слів. Але ж діти не можуть зразу назвати всі незрозумілі слова, осмислити відтінки їх значення у мовленні.

Оскільки передача смислового змісту тексту передбачає порівняно довільне мовне оформлення, необхідно збагачувати словниковий запас учнів не тільки тими словами, які відібрані з лексики тексту для

переказу, а й іншими, що входять в дану тематичну групу. Засвоєння їх дасть можливість учням вільно користуватися лексикою під час мовного оформлення тексту.

VI. Структурний аналіз, складання плану.

Структурний аналіз передбачає виділення зачину, основної частини, кінцівки тексту, встановлення засобів зв'язку між цими частинами. Якщо є абзаци, учні їх називають, визначають тему кожного з них. На основі мікротем складається план переказу (у 3 та 4 класі: в 3 кл. та I півріччі 4 кл. - за колективно складеним планом; в II півріччі 4 класу – план складається самостійно)

VII. Орфографічна підготовка до написання переказу

VIII. Усний переказ тексту за поданим планом

Цю частину уроку вчитель планує залежно від того, як діти мають переказати текст: детально, стисло, вибірково, творчо. Для того, щоб процес складання переказу не перетворився на одноманітне і нудне заняття і щоб ним охопити якомога більше учнів, необхідно в деталях продумати і форми роботи. Серед таких можуть бути:

- переказ тексту одним учнем з наступним колективним обговоренням: як можна краще сказати? Після цього інший учень, враховуючи виявлені недоліки, ще раз переказує текст;
- колективний переказ "ланцюжком" з наступним порівняльним аналізом: хто найкраще переказував (а не найгірше!) і чому?;
- підготовка переказу в парах (один говорить, другий слухає). По закінченні 1—2 учні із тих, хто слухав, переказують складений текст всьому класу;
- обговорення в групах деталей складання переказу, розповідь його одним із групи всьому колективу.

IX. Повторне перечитування тексту вчителем.

(Чи читати текст ще раз перед переказом, вирішує вчитель, орієнтуючись на лінгвістичну і загальну підготовку учнів)

Рекомендовано перед записом тексту його усно не переказувати, інакше учні записуватимуть переказ свого товариша, а не авторського тексту. Проте, в залежності від підготовки класу, рівня розвитку і можливостей учнів, ступені складності тексту, можливий варіант усного переказу тексту 2 – 3 учнями перед написанням переказу.

X. Написання переказу.

Надання індивідуальної допомоги у записі тексту окремим учням.

XI. Перевірка написаного.

СТРУКТУРА УРОКУ ЧИТАННЯ

I. Організація учнів до роботи.

II. Вправи на розвиток навичок читання.

III. Повторення вивченого матеріалу. Актуалізація опорних знань. Перевірка домашнього завдання.

IV. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми і мети уроку. Підготовча робота до сприймання тексту.

V. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу. Розвиток мовленнєвих умінь і навичок.

VI. Повторне читання тексту учнями і робота над текстом.

VII. Узагальнююча бесіда за змістом твору.

VIII. Робота над виразністю читання твору.

IX. Застосування знань на основі творчої роботи над текстом.

X. Підсумок уроку.

XI. Домашнє завдання.

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА УРОКУ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ(ЧИТАННЯ)

в букварний період

I. Організаційний момент.

II. Повторення вивченого на попередньому уроці.

Види робіт:

- читання учнями напам'ять віршів, скоромовок про вивчену букву, розгадування загадок;
- словниково-логічні вправи;
- розв'язування фонетичних задач з якісною характеристикою звуків;
- конструювання і моделювання слів, словосполучень, речень;
- алфавітне називання вивчених літер, розпізнавання знайомих літер серед інших.

III. Підготовчі артикуляційно-слухові вправи.

Види робіт:

- заучування напам'ять (загадки, прислів'я, скоромовки);
- виділення звуків із зручної позиції: активне вимовляння виділених звуків);
- спостереження за артикуляційними особливостями;
- віднесення виділених звуків до голосних чи приголосних (зіставлення твердого і м'якого);
- позначення звуків умовними значками;
- вправи на впізнавання звуків у заданих учителем словах;
- самостійний добір учнями слів із звуками в різних позиціях;
- аналітичні і синтетичні вправи із звуками (на утворення та аналіз складів-злиттів).

IV. Ознайомлення з буквою.

Види робіт:

- алфавітна назва букви;
- демонстрація малої і великої літери, їх структурний аналіз;
- ознайомлення з місцем букви у касі розрізної азбуки;
- друкування букви на дошці (зошитах, повітрі);

I. Вправи з читання.

Види робіт:

- складання складів, слів із букв розрізної азбуки;
- читання складових таблиць;
- читання слів у колонках з опорою на виділені злиття;
- читання колонок слів за фонетичним, лексичним, граматичним напрямком.

VI. Робота з підручником.

Види робіт:

- читання колонок слів за букварем;
- аналіз ілюстрацій;
- робота з моделями слів, речень, їх аналіз;
- бесіда-аналіз на тему тексту;
- читання тексту вчителем (учнями);
- колективне (індивідуальне) читання – аналіз речень, тексту.

VII. Творча робота.

Види робіт:

- складання моделей складів, слів, речень за ознакою, вказаною учителем;
- читання-прогнозування;
- піктографічне читання;
- гра-мініатюра;
- складання речень за малюнком (предметним, сюжетним);
- словниково-логічні вправи на класифікацію, групування, вилучення зайвого, на доповнення, на підведення родових понять під видові і навпаки;
- впізнавання літери за описом;
- утворення складів, слів за вказаною ознакою, добір до моделей складів, слів, речень;
- складання розповіді (казки) про букву та ін.

VIII. Підсумок уроку.

Види робіт:

- алфавітне називання вказаних літер;
- читання прямих і обернених складів із вивченою літерою;
- розгадування фонетичних задач;
- порівняльна характеристика звуко - складової (звуко - буквеної) структури слова (слів);
- аналітико-синтетичні вправи;
- гра;
- знаходження на сторінці букваря матеріалу за вказаною ознакою;
- розповідь учнів про найцікавіші завдання уроку;
- пригадування вивченого напам'ять та ін.

Організація уроку ознайомлення з новою буквою в курсі навчання грамоти

I. Організацій класу до роботи (1-2 хв.).

II. Актуалізація опорних знань (до 10 хв.).

- Повторення вивчених звуків та відповідних букв.
- Читання за букварем окремими учнями.
- Відповіді на запитання до тексту.
- Читання речень (чи тексту) з дошки.

- Моделювання та конструювання мовних одиниць.
- Підсумок. Зосередження уваги першокласників.

III. Робота над новим звуком (звуками) (5-7 хв.).

- Повідомлення теми та мети (доцільне використання малюнкового плану).
- Виділення нового звука (звуків) зі слова (на основі „живого” мовлення: з відгадки до загадки, віршика тощо).
- Артикулювання виучуваного звука; його коротка характеристика; добір відповідної фішки.
- впізнавання виучуваного звука (звуків) у названих учителем словах, визначення його позиції (доцільно пропонувати так звані „провокаційні” слова, або „пастки”, в яких виучуваний звук відсутній;
- самостійний добір учнями слів із виучуваним звуком (звуками) в різних позиціях (на початку, всередині та в кінці слова).
- Синтетичні вправи зі звуком.
- утворення складів із виучуваним приголосним та з усіма відомими голосними;
- утворення складів із 3 звуків (один із яких - виучуваний);
- до названого складу добирання подібного, але з м'яким приголосним та ін.

- IV. Ознайомлення з новою буквою (5-7 хв.)

- Розгляд та порівняння друкованих малої та великої літер. Встановлення схожості та відмінності. *Знаходження спільних ознак у формі оточуючих предметів та конфігурації літери.
- Зачитування віршика описового характеру про виучувану літеру.
- Ознайомлення з місцем розташування літери в касі розрізної азбуки (доцільне використання ігрової форми навчання, наприклад: „Буква А проживає на першій „вулиці”, її „будиночок” знаходиться на „околиці”, тому в неї тільки один „сусід” - буква Б).
- Підготовчі вправи з читання:

- читання за складовими таблицями (лінійними чи променевидними); читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі; читання слів у колонках (з дошки, таблиці),

V. Робота із букварем (12-15 хв.)

- Робота з предметними малюнками та схемами до них (короткий опис предметів, словниково-логічні вправи, моделювання та конструювання слів).
- Читання слів у колонках (доцільне використання не тільки хорового, але й вибіркового читання)
- Бесіда за ілюстрацією до тексту (необхідно не тільки вчити дітей відповідати на запитання, але й ставити запитання за ілюстрацією).
- Словникова робота.
- Читання тексту вчителем.
- Читання тексту дітьми (використовуються різні форми читання), бесіда за прочитаним; робота над розвитком мовлення.
- Підсумкова бесіда.
- **VI. Підсумок уроку.**

Коротко повторюється вивчене, з'ясовується враження учнів від уроку. Оцінюється робота найбільш старанних учнів (вербально або за допомогою спеціальних атрибутів).

Структура занять з дитячою книжкою

1. Підготовка учнів до сприйняття на слух визначеного вчителем твору (книжки) (до 2 хв).
2. Виразне читання і перекладу твору вчителем (до 5 хв).
3. Колективне відтворення прочитаного в деталях, картинах, роздуми над прослуханим (до 5 хв).
4. Колективний розгляд книжки, в якій вміщено прочитаний твір, з метою осмислення зовнішніх ознак сприйнятого на слух змісту (на

обкладинці і в тексті) і знаходження в книжці тексту, з яким познайомилися (до 7 хв).

5. Рекомендації до самостійної позаурочної діяльності з книжками (до 2 хв).

Ø Обсяг книжки не має перевищувати 16 сторінок.

Ø Обсяг тексту має складати 1-1,5 сторінки від загального обсягу книжки.

Ø Ілюстративний матеріал на сторінці книжки має займати близько 75% її площі і бути чітким, кольоровим

Я і Україна

Структура комбінованого уроку

з природознавства та види роботи на кожному етапі

- I. Перевірка домашнього завдання.
- II. Актуалізація опорних знань дітей та їхнього життєвого досвіду.
- III. Повідомлення теми та завдання уроку, мотивація навчальної діяльності учнів.
- IV. Ознайомлення з новим матеріалом (сприймання та усвідомлення знань).
- V. Закріплення нових знань (осмислення, узагальнення, систематизація знань).
- VI. Підсумки уроку.
- VII. Повідомлення домашнього завдання..

Урок засвоєння нових знань

- I. Актуалізація чуттєвого досвіду учнів.
- II. Повідомлення учням теми і завдань уроку.
- III. Сприймання і усвідомлення учнями нового навчального матеріалу.
- IV. Осмислення учнями знань
- V. Узагальнення і систематизація знань.
- VI. Підсумки уроку.
- VII. Завдання додому.

Уроки узагальнення і систематизації знань

- I. Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення теми і завдань уроку.
- II. Повторення й узагальнення окремих фактів, явищ, процесів, групування їх за окремими ознаками, виявлення в них доступних внутрішніх сутностей, розкриття причин-но-наслідкових зв'язків.
- III. Узагальнення уявлень, понять, засвоєних протягом певного часу, приведення їх у відповідну систему.
- IV. Підсумки уроку і завдання додому.

Методика проведення контрольної роботи з природознавства

- I. . Організація учнів до роботи. (1 хв.)
- II. . Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення мети уроку і форми контролю. (1 хв.)
- III. . Підготовча робота.
) . (3 – 5хв.)
- IV. . Самостійне виконання роботи учнями. Самоперевірка. (10-15 хв.)
- V. Організований збір робіт. (1 хв.)
- VI. Відповіді вчителя на запитання, які виникли в учнів під час виконання роботи. (5 хв.)
- VII. Організація роботи згідно теми та плану уроку. (15 хв.)

Рекомендації:

Нестандартні уроки

Структура і методика інтерактивного уроку .

Структура інтерактивного уроку відрізняється від загальновідомої структури комбінованого уроку.

Його етапи:

I. Мотивація.

II. Оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів.

III. Надання необхідної інформації.

IV. Інтерактивна вправа (центральна частина заняття).

V. Підбиття підсумків (рефлексія), оцінювання результатів уроку.

Розглянемо детально кожен з них.

МОТИВАЦІЯ

Мета етапу--сфокусувати увагу учнів на проблемі й викликати інтерес до обговорюваної теми. Без виникнення мотивів учіння й мотивації навчальної діяльності не може бути ефективного пізнання. Тому на цьому етапі можуть бути використані такі прийоми:

- коротка розповідь;
- бесіда;
- демонстрування наочності;
- нескладні інтерактивні технології («Мозковий штурм», «Мікрофон», «Криголам» тощо).

Як правило, матеріал, озвучений учнями під час мотивації, наприкінці підсумовується і стає «місточком» для представлення теми уроку. Цей елемент уроку має займати не більше ніж 5 % часу заняття.

ОГОЛОШЕННЯ, ПРЕДСТАВЛЕННЯ ТЕМИ

Другий етап інтерактивного уроку — оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів. Мета вчителя — забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, тобто того, що вони повинні досягти на уроці і чого від них чекає вчитель.

Формулювання очікуваних результатів уроку — це принциповий момент інтерактивного навчання, бо не усвідомивши цього, учень може сприйняти навчальний процес як ігрову форму діяльності, не пов'язану з навчальним предметом.

Формулювання результатів має відповідати таким вимогам:

- висвітлювати результати діяльності на уроці учнів, а не вчителя («після цього уроку я зможу...»);
- чітко відображати рівень навчальних досягнень, який очікується після уроку;
- чітко вказувати на способи «вимірювання» результатів;
- учитель має говорити коротко, ясно й абсолютно зрозуміло для учнів.

Правильно сформульовані, а потім досягнуті результати — це гарантія успіху. Оптимальною є ситуація, коли учень розуміє не тільки те, чого він досяг, а й те, чого він має досягти на наступному уроці, чого він взагалі хоче від цього предмета для свого життя. Тому в цій частині інтерактивного уроку вчитель має:

- назвати тему уроку або попросити когось із учнів назвати її;
- якщо назва теми містить нові слова або проблемні питання, слід звернути на це увагу учнів;
- попросити когось із учнів оголосити очікувані результати;
- нагадати, що в кінці уроку він перевірятиме, чи досягли вони цих результатів.

Цей елемент уроку займає не більше ніж 5 % часу.

НАДАННЯ НЕОБХІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мета етапу — дати учням достатньо інформації для того, щоб на її основі виконувати практичні завдання, але за мінімально короткий час. Це може бути міні-лекція, читання роздаткового матеріалу, виконання домашнього завдання, опанування інформації за допомогою технічних засобів навчання або наочності. Для економії часу на уроці і для досягнення максимального ефекту уроку можна давати інформацію для попереднього домашнього вивчення. На самому уроці вчитель може ще раз звернути на неї увагу, особливо на практичні поради, якщо необхідно, прокоментувати терміни або організувати невеличке опитування. Ця частина уроку займає близько 10—15 % часу.

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА

Інтерактивна вправа — центральна частина заняття, яка має займати близько 50—60 % часу, її мета — засвоєння навчального матеріалу, досягнення результатів уроку. Обов'язковою є така послідовність і регламент проведення інтерактивної вправи:

1. Інструктування (2—3 хвилини).
2. Об'єднання в групи або розподіл ролей (1—2 хвилини).
3. Виконання завдання, де вчитель виступає як організатор, помічник, ведучий дискусії (5—15 хвилин).
4. Презентація результатів виконання вправи (3—15 хвилин).

Рефлексія результатів учнями, що є природним і найважливішим компонентом інтерактивного навчання.

Рефлексія здійснюється в різних формах: як індивідуальна робота, робота в парах, групах, дискусія. Вона застосовується після найважливіших інтерактивних вправ, після уроку, після закінчення певного етапу навчання.

На четвертому етапі інтерактивного уроку в початковій школі можна застосувати такі інтерактивні вправи.

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ (РЕФЛЕКСІЯ)

Методика проведення рефлексії на уроці містить наступні етапи.

1. Припинення діяльності (з можливістю продовження роботи).
2. Відновлення послідовності виконаних дій (навіть незначних).
3. Вивчення відтвореної послідовності дій з точки зору їх ефективності, продуктивності, відповідності поставленим завданням.
4. Виявлення і формулювання результатів рефлексії:
 - предметна продукція діяльності (ідеї, пропозиції, закономірності, відповіді на запитання);
 - способи, які використовувалися чи створювалися в ході діяльності;
 - гіпотези щодо майбутньої діяльності. Рефлексія може подаватися у вигляді малюнків, схем, графіків.

Технологія проведення підсумкового етапу.

I стадія:

- використовуйте відкриті запитання: як?, чому?, що?;
- виражайте почуття;
- наполягайте на описовому характері коментарів;
- говоріть про реально зроблене.

II стадія:

- запитуйте про причини: чому?, як?, хто?;
- заглибтеся у відповіді: чому його немає?, що було б, якби?;
- шукайте альтернативні теорії;
- доберіть інші приклади;
- наведіть думки незалежних експертів.

III стадія:

- домагайтеся, щоб учні взяли на себе зобов'язання щодо подальших дій.

Цей етап займає 20 % часу уроку.

Бінарні уроки

Бінарними називаємо заняття, на яких матеріал даної теми уроку подається блоками різних предметів. При цьому такий нестандартний урок готують учителі - предметники, кожний із яких проводить етап (блок) уроку стосовно того предмета, який викладає. Проведенню таких занять передують наступні етапи підготовки:

- ознайомлення вчителів - предметників з чинними програмами;
- знаходження суміжних тем у програмах з різних предметів;
- складання структури майбутнього уроку;
- написання спільного плану-конспекту.

Віршовані (римовані) уроки

Віршовані (римовані) - це такі нестандартні уроки, що проводяться у віршованій формі. Всі етапи такого уроку, всі завдання, задачі, пояснення - римовані тексти. Як правило, ці уроки підсумовують вивчені теми, тобто є узагальнюючими (систематизуючими), їх структура подібна до структури уроків узагальнення знань.

Важливо зазначити, що римовані уроки максимально зосереджують увагу школярів, бо матеріал подається стисло - віршами, і не можна пропустити основне, треба зуміти його чітко виділити й зробити певні висновки. Такі нестандартні уроки стають справжнім святом для учнів і вчителя.

Пропонується використовувати римовані заняття раз на місяць.

Спостереження показали, що після таких нестандартних уроків діти "грають у рими", а деякі, за свідченням батьків, пробують самі "складати" вірші

Інтегровані уроки

Інтегровані уроки ставлять за мету спресувати споріднений матеріал кількох предметів навколо однієї теми. Діти розглядають якесь явище, поняття з різних боків.

Підготовка інтегрованих уроків передбачає:

- аналіз річного календарного планування;
- зіставлення матеріалу різних предметів для виділення тем, близьких за змістом або метою використання;

- визначення завдань уроку;
- "конструювання" уроку.

Найбільш відповідальним етапом підготовки інтегрованого заняття є визначення завдань уроку. З огляду на це, справедливим буде виділення навчальної, розвивальної та виховної мети окремо для кожного з предметів, що інтегруються.

I. Організаційний.

II. Ознайомлення з темою та метою уроку

III. Актуалізації опорних знань.

Важливою є вступна бесіда, характерна особливість якої - актуалізація знань з усіх інтегрованих предметів. Час її проведення має бути не більше ніж 8-10 хвилин. Підготовка цього етапу уроку потребує від класовода особливої уваги: бесіда повинна бути змістовною, лаконічною, чіткою. Якщо уроки з різних предметів за однією темою проводяться окремо, вступна бесіда триває вдвічі (втричі) довше. Саме тому, об'єднання змісту навчальних дисциплін значно скорочує час на їх опанування і забезпечує різнобічне сприймання предметів чи явищ, що є безперечною перевагою інтеграції.

Наступні етапи інтегрованого уроку можуть проводитися по-різному, залежно від теми й мети конкретного уроку

Уроки-дискусії

Уроки-дискусії проводяться після вивчення певної теми, розділу програми. Мета таких уроків - поглиблення й систематизація знань школярів з предмета.

Такі нестандартні форми організації уроків обов'язково мають містити підготовчий етап. Учням повідомляють тему диспуту, засідання, конференції. Класовод ознайомлює їх з правилами культури спілкування.

Після обговорення правила затверджуються. Орієнтовні правила культури спілкування Ці правила кожний учитель може доповнити, враховуючи особливості дітей свого класу.

Уроки-дискусії дають прекрасну нагоду виявити різні позиції з певної проблеми або зі складного питання та залучити дітей до активної

роботи, сприяють розвитку пізнавальних інтересів школярів, збагаченню лексичного запасу, необхідного для висловлення своїх думок як усно, так і письмово. Уроки групи "уроки-дискусії" розширюють також досвід спілкування, бо особлива увага під час їх проведення приділяється саме формуванню вмінь запитувати й відповідати.

Уроки – змагання.

Готуючись до уроку – змагання, учитель проводить таку роботу (п. 6, 7 розробляються всім класом):

1. Спостереження за учнями.
2. Проведення різноманітних тестувань, індивідуальних бесід з метою виявлення лідерів класу.
3. Підготовка кількох школярів для роботи в ролі консультантів команд і асистентів учителя для записування отриманих балів на дошці.
4. Опрацювання на звичайних уроках окремих ігрових ситуацій.
5. Роз'яснення критеріїв оцінювання журі (артистизм, виразність співу, ерудиція, оригінальність виконання танку, ритмічність гри на музичному інструменті, чітка дикція під час виконання поетичного твору тощо).
6. Визначення кількості балів, одержаних за правильну відповідь чи обгрунтоване доповнення.
7. Виготовлення наочності, дидактичного матеріалу, добір ТЗН та музичних творів.
8. Розподіл учнів класу на команди. Організуючи учнів класу в команди, класовод враховує, щоб до них увійшли як хлопчики, так і дівчатка з різним рівнем розвитку, типом темпераменту та стилем навчання.

Якщо це урок-конкурс, то журі обирають з учнів класу. В такому випадку судді оцінюють і коментують якість виконавської діяльності своїх однокласників (декламування віршів, гра на музичному інструменті, спів, танок, театральне дійство). Учитель стежить за тим, щоб висловлювання школярів були об'єктивними. Бажано, щоб склад журі постійно змінювався.

Етапами уроку можуть бути складові частини телевізійного КВК (який, безсумнівно, діти неодноразово бачили на домашніх телеекранах, а хтось і разом з батьками обговорював передачу, що для багатьох дорослих стала улюбленою).

I. Вступне слово вчителя. Привітання. Оголошення теми, девізу уроку, порядку проведення змагання (правила поведінки й дисципліни під час заняття). Представлення команд, їх капітанів, асистентів, консультантів та журі. Ознайомлення з проблемним питанням, відповідь на яке учні повинні дати наприкінці уроку.

II. Розумова «розминка». Вона може проводитися в усній (кілька дидактичних ігор за темою уроку) чи письмовій формі (п'ятихвилинна самостійна робота школярів на аркушах паперу: наприклад, розв'язування прикладів, виконання граматичних завдань, музична чи літературна вікторина тощо).

III. Перевірка домашнього завдання. Розв'язування задач різними способами, написання творів-мініатюр, складання кросвордів природознавчої тематики.

IV. Конкурс капітанів. Виконання завдань підвищеної складності.

V. Конкурс творчих робіт (конкурс юних знавців музики, поезії, образотворчого мистецтва, кулінарії тощо).

VI. Відповідь на проблемне запитання уроку. Має супроводжуватися обов'язковим наведенням прикладів чи доведенням правильності висловлених думок.

VII. Підсумкове слово журі. Підбиття підсумків змагання. Нагородження переможців. Члени журі тактовно висловлюють свої думки після кожного конкурсу, пам'ятаючи про виховання естетичного смаку учасників гри.

Важливо, щоб підсумком такого уроку стала не лише перемога однієї з команд, а й фіксування всіх складових, завдяки яким група здобула перемогу.

Урок-екскурсія

Основний метод навчання — спостереження предметів, явищ, процесів. Він поєднується з поясненням вчителя і бесідою, демонструванням певних об'єктів, зі збиранням матеріалу для гербаріїв і колекцій, з виконанням робіт практичного і дослідницького

характеру.

Етапи уроку – екскурсії :

- 1. Підготовка вчителя до екскурсії;**
- 2. Підготовка учнів до екскурсії;**
- 3. Проведення екскурсії;**
- 4. Підсумки екскурсії.**

Підготовка до екскурсії:

1. Розробка річного календарного плану, де намічаються екскурсії з кожної теми.
2. Визначення навчально-виховної мети кожної екскурсії.
3. Вибір місця екскурсії і попереднє ознайомлення з ним.
4. Ознайомлення дітей з метою і завданнями екскурсії, з правилами поведінки на екскурсії.
5. Підбір екскурсійного спорядження та інвентарю
6. Визначення маршруту екскурсії.
7. Розробка розгорнутого плану екскурсії за схемою:
 - a) дата, клас;
 - b) тема;
 - c) мета;
 - d) маршрут;
 - e) обладнання;
 - f) проведення екскурсії;
 - g) опрацювання матеріалів екскурсії.

На місці екскурсії вчитель нагадує мету і завдання.

Під час екскурсії учні повинні добре розглянути об'єкти вивчення, зробити записи і малюнки. Вчитель дає вичерпні відповіді на запитання, докладно розповідає про об'єкт, що вивчається, пояснює причини виникнення явищ.

Після екскурсії обов'язково треба закріпити набуті знання, опрацювати зібраний матеріал. На наступному уроці вчитель підбиває підсумки екскурсії і пропонує учням зробити записи про свої враження від екскурсії. Зібраний матеріал використовують на предметних уроках та на уроках ручної праці: з нього виготовляють колекції, гербарії, поробки.

Список використаної літератури

1. Антипова О., Рум'янцева Д., Паламарчук В. У пошуках нестандартного уроку // Рад. школа. - 1991. - № 1. - С.65-69.
2. Богданович М. В., Козак М. В., Король Я. А. Методика викладання математики в початкових класах: Навчально - методичний посібник.-К.: АСК, 1998.-345с.
3. Лухтай Л.К. Нестандартний урок // Початкова школа. - 1992. - № 3-4. - С.31-32.
- 4 Лобчук О. Г.,Гудзик І. П. Мовленнєва діяльність на уроках рідної мови 2- 4 класи: Аудіювання, діалог, переказ, твір. - К.: Шкільний світ, 2006.-127с.
- 5.Митник О. Нарис нестандартного уроку // Початкова школа. - 1997. - №12. - С.11-22.
- 6 Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / Редкол. М. Вашуленко, А. Вихрущ, Л. Вознюк та ін. - Тернопіль: ТНПУ. - 2005. - Вип.1. - 178 с.
7. Нестандартні уроки: Посібник для вчителів початкових класів. - Т., 1993. - 116 с.
- 8 Нестандартні уроки в початковій школі / Упоряд. О. Кондратюк. - К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. - 128 с. - (Б-ка "Шкільного світу").
9. Печерська Е. Уроки різні та незвичайні // Рідна школа. - 1995. - № 4. - С.62-65.
10. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. - К., 2003. - 192 с.
- 11 Пономаренко Т.В. Урок КВК // Початкова школа. - 1992. - №3-4. - С.32-33.
12. Савченко О.Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків // Початкова школа. - 1992. - №1. - С.2-8.
13. Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах. - К., 1997. - 256 с.
- 14 Сучасні шкільні технології. Ч.1 / Упоряд.: І. Рожнятовська, В. Зоц. - К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. - 112 с. - (Б-ка "Шкільного світу").

11500, м. Коростень,
в. Мельника, 9; тел. 4-91-77
Вч.поч.кл.: Кучер О.М.

